

kách a záležitostech. Papež není v žádném případě radou kardinálů vázán. Veřejná konsistoria bývají odbývána, zavítá-li ke dvoru papežskému nějaký světský panovník nebo vyslanec. K těmto konsistoriím dovolen přístup i hodnostářům jiným.

Nejdůležitějším právem kardinálů je však právo voliti papeže, když se byl stolec papežský uprázdnil. Kardinálové mají dále pravomoc rovnající se biskupské ve svých vlastních kostelích, mohou tedy tu uděleti svěcení nižší, benefícia i censury. Na shromážděních církevních zasedají kardinálové, třeba i biskupy nebyli, s hlasem rozhodujícím. Titul jejich je »Eminentissime princeps«, a v poměru k hodnostářům světským jsou na roveň postaveni s princem rodin panujících (při dvoře rakouském mají přednost před arcivévodou). K odznakům hodnosti kardinálské náleží především purpur t. j. roucho nachové a červený klobouk.

Katastr (p o z e m k o v ý).

I. P o j e m.

Katastry jsou v nejširším slova smyslu seznamy sloužící správě politické k udržování v patrnosti osob a věcí; rozeznávají se pak katastry živnostenské, školní, volební, popisné a j. v. Nejdůležitějšími jsou však katastry pozemkové, totiž seznamy předmětů a osob k dani povinných, na základě kterých daň se vyměřuje resp. rozděluje; máme tudíž katastry daně pozemkové, daně domovní a daně výdělkové. Zde pojednáno bude toliko o katastru daně pozemkové, která sahá až do dob nejstarších, tak že dějinný vývoj daně této, její utváření se a dnešní zařízení všeobecný zájem budí. Katastr daně pozemkové (stálý katastr) jest mapa pro každou obec zvláště zřízená, ve které obrazně vyznačen jest dle udaného měřítka a dle zeměpisné polohy její objem, ohraničení a každá jednotlivá plocha uvnitř obce této ležící podle způsobu zdělání, osoby vlastníka a dle přirozených neb umělých hranic. Názvem katastr označují se však též vůbec veškerá opatření za příčinou zjištění a vyměření daně pozemkové, na základě kterých vyšetří a zjistí se čistý výnos jednotlivých pozemků, jakož i výměra veškeré neplodné půdy a neplodných pozemků vůbec.

II. D ě j i n y.

Zdanění pozemků a půdy zavedeno bylo již v dobách nejstarších. První soustavný výkaz daní, jež katastrem nazvati lze, vyskytuje se v Čechách r. 1654. R. 1650 usnesli se čeští stavové na zavedení řádné daně; jelikož šlechta toho času k dani povinna nebyla, přijaty byly do výkazu daní r. 1654 toliko pozemky venkovské, jež byly v držení poddaných, a usedlosti prostých poplatníků (farářů, důchodníků, občanů měst, svobodníků, svobodných soudců, lenních dvorů, mlýnů a ovčáren), při čemž vyznačeny byly pozemky selské a městské dle strychů a dle hodnoty půdy buď jako dobré, střední, neb špatné. Tento výkaz daní opravený r. 1674 až 1683 byl zároveň základem pro rozeznávání pozemků selských a panských. Když však také tyto poslední dani podrobeny byly, rozeznávalo se pak — a to již r. 1705 — přesně mezi daní z pozemků selských (militare ordinarium) a daní z pozemků panských (militare extraordinarium); název »militare« pochází odtud, že daní touto nejprve uhrazen byl náklad válečný; militare extraordinarium nazývalo se odtud, poněvadž se stavové někdy dobrovolně uvolovali příspěvky na vojsko poskytovat. Takové extraordinarium spočívalo ku př. v usnesení se českého sněmu zemského r. 1706, na základě kterého poskytovaly vrchnosti příspěvek. R. 1713 byla již zřízena příznání o všech pozemcích, ať nalézaly

se v rukou poddaných nebo vrchností. Dle těchto příznání, která svěřena byla zvláštní komisi ku přezkoumání, zřízen byl výkaz daní r. 1748 a provedeno uspořádání daně v Čechách, jež vyhlášeno bylo patentem ze dne 6. září 1748. Extraordinarium rozdělovalo se od r. 1748 dle počtu statků selských. Nerovnosti, které tím povstaly, byly příčinou, že r. 1749 vyžádána byla příznání panská za účelem vyrovnání (exaequace) statků panských (polí, zahrad, luk, vinic, pastvin, lesů, zahrad ovocných, chmelnic a zelnic). Toto vyšetřování ukončeno bylo r. 1756, a dílo takto povstalé nazývalo se exaequatorium dominicale, z něhož pak pro každé panství zřizovány byly výtahy (Exäquationsextracte). Zároveň byl přezkoumán a opraven výkaz daní z r. 1748 a tvořil zároveň s katastrem dominikálním velký úplný katastr všech v zemi ležících statků venkovských. Tereziánská oprava daní (1748—1756) zavedena byla v jednotlivých zemích různými zákony jako prozatímné opatření; hlavní oprava spočívala však ve stálém zdanění statků panských. Nestejné rozdělení daně podle zemí mělo býti odstraněno Josefinskou opravou daně vydanou pat. ze dne 20. dubna 1785. Zásady této opravy jsou: Všeobecným vyměřením vyšetřena býti měla plocha všech plodných pozemků, na základě bezpečných příznání zjištěn měl býti užitek veškeré půdy (užitky rolí, pastvin, rybníků, luk, zahrad a alp, návrší, vinic a lesů, pak užitek z ryb v jezerách a řekách, dále výnosy úrokové v pozemků a z půdy). Užitek tento vyšetřen býti měl dle prostředního výnosu půdy, načež pak byl dle ceny tržní změněn v hodnotu peněžnou, kterýžto obnos byl pak základem daně pozemkové. Toto vyměření netýkalo se půdy skalní, holých návrší, močálů, kterých ani ku pastvě ani hospodářsky užití nelze, silnic, cest a úvozů, vodních úžlabin, konečně míst určených pro kostely, fary a školy jakož i pohřebišť. Vyměřování toto dalo se dle obcí, jež prvé byly ohraničeny; pozemky větších obcí rozděleny byly na více niv, a pozemky náležející ku téže obci nebo nivě obdržely běžná čísla od 1 počínaje (numerus topographicus). Pro jednotlivé obce a jich nivy zřízeny byly seznamy, do kterých zaznamenány byly všechny k nim náležející pozemky dle topografických čísel s udáním jich polohy, názvu, velikosti a jich držitele. Výnos vyšetřen byl na základě příznání a vyjádřen v peněžích. Porovnal-li se docílený hrubý obnos s daní dosud placenou, objevilo se, že zdaněný kvocient obnáší 130/0 hrubého výtěžku. Dle těchto zásad zaznamenán byl do katastrálních seznamů pro každého poplatníka obnos jeho daně, a jeden zlatý tohoto obnosu nazýval se Josefinským zlatým daňovým. Patentem ze dne 30. června 1792 zrušen byl tento Josefinský systém daňový a zaveden byl složitý Tereziánsko-Josefinský systém daně pozemkové, dle kterého stejně zdaněna býti měla veškerá půda bez rozdílu, zda-li patří vrchnosti či poddaným, a sice na základě josefinského vyměření a vyšetření daně. Patentem ze dne 23. prosince 1817 zaveden byl nový systém daně pozemkové, dle kterého tato podle čistého výnosu byla vyměřena. Čistý výnos pozemků a domů zjištěn byl hospodářským vyměřením, mapováním a odhadem; výsledky tohoto vyměřování oznámeny byly interesentům, kteří pak mohli proti tomu činiti své námítky a stížnosti. Stabilní katastr byl tedy připraven a až ku jeho provedení prohlášeno bylo patentem ze dne 1. května 1819 pro některé země (Moravu, Slezsko, Horní a Dolní Rakousy, Solnohrady, Štýrsko, Korutany, Halič) prozatímné opatření daně pozemkové (Grundsteuerprovisorium). Rozdělení daně dle stálého katastru

následovalo pak v Dolních Rakousích (1834), ve Štýrsku, Krajině, Korutanech, Přímoří, Hor. Rakousích se Solnohrady (1849), na Moravě (1851), ve Slezsku, Dalmacii, Krakovsku (1852), v Čechách (1854, 1855, 1857, 1859).

III. Sdělání stálého katastru.

1. Práce předběžné.

K těmto patří vyměřování, t. j. popis hranic obcí; o způsobu a podrobnostech katastrálního vyměření vydána byla dne 28. března 1818 obšírná instrukce (opravena dne 28. února 1824). Jedná o ohrazení (Abmarkung) t. j. o vyznačení hranic jednotlivých pozemků v obcích, při čemž přítomni býti mají účastníci. Vyznačení, rozdělení a číslování parcel tvoří část katastrálního vyměřování. Zeměměřič poznamenati má ve vyměřovacím protokole také vlastníka; toto označení nedotýká se však práva vlastnického, ježto výrazů »vlastnictví a vlastník« neuzívá se v katastru v právním jich významu. Za vlastníka pokládá se tudíž ten, kdo pozemků a budov užívá, kdo tedy může užítky z nich dle svého uvážení upotřebiti a vlastnictví na jiné buď bezvýmínečně, nebo za jistých podmínek převésti. Zároveň s vyměřením shotoviti se musí orientační nákres (Indikationsskizze) t. j. kopie skutečné mapy, jenž vyznačovati musí obrys každé parcely, a který obsahuje jméno vlastníkovo, číslo domu, zákonnou vlastnost pozemku, název tratí a niv a čísla parcelních kůlův.

2. Sestavení map katastrálních:

Parcely oddělují se jemnými, černou tuží taženými čarami, pokud nejsou hranicí silnice neb zdi. Všechny stálé stezky a cesty jakož i umělé silnice vyznačí se dle své šířky dvojnásobnými černými čarami. Když byly mapy úplně dohotoveny a barvou provedeny, popíší se dobrou tuší. Na hranicích napíší se toliko jména přiléhajících obcí.

3. Hlavní kniha držebností (Besitzstandhauptbuch):

Do této zaznamená se držitel každého pozemku, každá parcela dle své polohy, čísla, zákonné vlastnosti, způsobu zdělání, plošné míry a čistého výtěžku zcela přesně a obšírně, jakož i každá budoucí změna v držbě pozemku neb osobě vlastníkově. V knize této má každý držitel statku v obci svou zvláštní stránku. Tato hlavní kniha opírá se o protokol parcel pozemkových, ve kterém všechny pozemky v obci dle arithmetického pořádku parcelních čísel jsou seřaděny, a o protokol parcel stavebních, který obsahuje všechny budovy obytné i jiné ku př.: kostely, budovy hospodářské a j. Označené změny vyznačí berní úřad ve zvláštním journalu změn a přenese je pak v posledních 14 dnech správního roku do katastrální hlavní knihy, aby se mohla dle toho počátkem příštího roku daň rozdělit.

IV. Udržování stálého katastru v patrnosti.

Tím rozumí se přihlížení k ustavičným změnám ve předmětu zdanění a v osobě držitelově. Účelem této péče jest upravovati daně dle stále se vyskytujících změn a odepisovati je v jednotlivých případech dle zákonných předpisů. Udržování patrnosti daní ve stálém katastru jest upraveno: cirk. nař. ze dne 26. března 1833, prov. sb. zák. pro Dolní Rakousy; dv. d. ze dne 25. května 1841 č. 14.077, prov. sb. z. pro Horní Rakousy, Solnohrady, Štýrsko, Krajinu; z. z. pro Moravu 1851 (návod o založení hlavní knihy držebností, o záznamu změn v osobě vlastníkově a v předmětu daně). Další předpisy o ukládání daní obsahují: dv. d. ze dne 26. srpna r. 1834 č. 2761, Gutta-Pichl sv. 60, prov. sb. z. pro Dolní Rakousy

Krajinu, Moravu; vl. dekr. ze dne 6. února 1845 č. 2000, prov. sb. z. pro Horní Rakousy a Solnohrady; výn. slezského řed. daní ze dne 5. září r. 1851 č. 2460 z. z. (předpisy o povinnosti držitele oznamovati nastalé změny v držbě); dv. d. ze dne 10. května 1842 č. 10.607, prov. sb. z. pro Krajinu; nař. haličské prov. kom. daně pozemkové ze dne 19. ledna r. 1825 č. 28.165; d. dv. kanc. ze dne 12. srpna a 8. prosince 1824 č. 1464 a 3313 hal. prov. sb. z. z r. 1825 (poučení pro berní vrchnosti v okresech ohledně udržování patrnosti prozatimního katastru daně pozemkové); instrukce tyrolské katastrální komise ze dne 1. února 1837 obsahuje předpisy o udržování patrnosti pro Tyroly; krajský úřední cirkulář ze dne 20. června 1820 prov. sb. z. pro Tyroly obsahuje instrukci pro vedení prepisných knih daně pozemkové ve Vorarlbergu. Tyto evidenční předpisy stanoví tyto zásady: Každý, kdo prodává neb kupuje nemovitost nebo jednotlivý pozemek, povinen jest ihned oznámení o tom učiniti. Jmenovitě kupující povinen jest prokázati důvod, na kterém se zakládá jeho právo nabývací, totiž smlouvu trhovou, směnnou, postupní aneb vyřízení pozůstalosti v záležitostech pozůstalostních, aneb, nemůže-li takových důvodů podati, musí se dostaviti s odstupujícím vlastníkem ku bernímu úřadu a zde za poznamenání změny požádati. Berní úřad přesvědčí se nejprvé o totožnosti pozemkův, o jichž změnu jde. Změny v daňovém předmětu obce jsou předmětem evidence, pokud:

a) změnilo se ohraničení obce nařízením správním;
 b) pokud jednotlivé parcely zcela nebo z části přestaly býti pozemky plodnými, buď že zničeny byly zemětřesením, vodními proudy neb výlivem moře, nebo že věnovány byly účelům veřejným, jako silnice, veřejné stoky a pod.;

c) aneb naopak když změnou toku řeky, ustoupením moře, neb zrušením silnic a stok půda dříve neplodná plodnou se stává. Nejsou však předmětem evidence změny ve způsobu zdělání neb v zákonných vlastnostech pozemků. Přejde-li vlastnictví celého hospodářství na držitele, který v katastrální hlavní knize téže obce již jest zanešen, musí se o změně držby v katastrální hlavní knize nové stránky založiti a staré škrtnouti. Rozdělí-li se některá parcela tak, že jedna její část zůstane při staré držebnosti, odepíše se část oddělená na straně předávajícího a připiše se na stranu nabývacího držitele. Ku dohledu a ku správě katastru daně pozemkové, jakož i k opatření všech technické stránky katastru se týkajících nařízení přidání byli zemským úřadům berním zvláštní stálí katastrální dozorcové (nejv. roz. ze dne 17. ledna 1853 a výn. min. fin. ze dne 26. ledna 1854 č. 1030).

Dle § 12. zák. ze dne 23. května 1883 č. 83 ř. z. děje se nyní udržování v patrnosti katastru pozemkového, t. j. záznam a provedení nastupujících změn ve zvláštních spisech (Operaten) katastru pozemkového zvláště k tomu určenými technicky vzdělanými úředníky za dohledu ministerstva financí, po případě zemských úřadů finančních. Spisy tyto zřízeny byly na základě zák. ze dne 24. května 1869 č. 88 ř. z. ze dne 6. dubna 1879 č. 54 ř. z. a ze dne 28. března 1880 č. 34 ř. z. Úředníci evidenční dělí se v tyto kategorie: ředitely evidenční (VI. třída hodnostní), evid. vrchní dozorce (VII.), evid. dozorce (VIII.), evid. vrchní zeměměřiče (IX.), evid. zeměměřiče I. tř. (X.), evid. zeměměřiče II. tř. (XI.) a evid. elevy (zák. ze dne 28. prosince 1894 č. 6 ř. z. z r. 1895).

IV. Nahlížení do spisů katastrálních.

Každému jest volno nahlédnouti do katastrálních map a do spisů evidenčních (nař. min. fin. ze dne 25. června 1888 č. 22.127 a § 58 zák. ze dne 23. května 1883 č. 83 ř. z.). Katastrální spisy slouží hlavně účelům katastrálním v užším slova smyslu, pak administračním účelům předepisování daně, dále slouží při opravách hlavních kněh a při udílení vysvětlení poplatníkům (vým. min. ze dne 11. února 1853 č. 4598/1564 a vým. štyrs. zems. fin. řed. ze dne 28. února 1853 č. 3402). Vyžádá-li sobě okresní soud katastrální spisy ku předběžným pracem pro založení nových kněh pozemkových, které v úředních místnostech soudu musí se provésti, tu dlužno spisy tyto na žádost ihned vydati a to parcelní protokol i s přílohami, listy držebností, seznam držitelů a po případě též výkresy orientační (nař. min. ze dne 14. února 1885 č. 3446 a vým. min. fin. ze dne 21. července 1885 č. 22.137); tyto žádosti smějí se však týkati z pravidla pouze spisů jedné obce katastrální, a spisy ty vrátiti se musí v době nejkratší, po případě ještě téhož dne, kdy žádost za to došla; jednotlivé části spisů katastru pozemkového buďtež vydány knihovním soudům též pro úřední výkony dle zákonů ze dne 23. března 1883 č. 82 a 83 ř. z. za šetření shora vytčených náležitostí (nař. min. fin. ze dne 25. dubna 1892 č. 14.219, příloha k fin. nař. pro Čechy 1892 č. 32). Kopie map a opisy ostatních spisů vydávají se úřadem berním neb archivem map po zaplacení poplatků, jež čas od času ministerstvem financí se stanoví a jež v místnostech úřadu berního ku veřejnému nahlédnutí jsou vyvěšeny.

Stížnost na odepření nahlédnutí ve spisy katastru pozemkového byla zamítnuta správním dvorem soudním, poněvadž není zákonem upraveno právo stran nahlédati ve spisy tyto a musí se tudíž za to míti, že zůstaveno jest úřadu bernímu, chce-li nahlédnutí povolití čili nic (roz. sp. dv. s. ze dne 17. ledna 1888 č. 122, Mayerhofer vyd. 1895, str. 536). Aby se však pokud možno vyhovělo zájmům poplatnictva, bylo zemské finanční ředitelství v Praze výnosem min. fin. ze dne 25. června 1888 č. 22.127 z ohledů slušnosti výjimečně zmocněno povolovati stranám výpisky tužkou psané ze spisů odhadních, jakož i z listů držebností. Tyto výpisky nesmí se však dítí ve způsobu formálního opisu. Úředníci berní mají tudíž k tomu přihlížeti, aby stranou práva jí uděleného nebylo zneužíváno; naproti tomu nepovolují se však výpisky z map katastrálních.

V. Co se týká soudní průvodní moci spisů katastrálních, byla vydána tato rozhodnutí nejv. soudního dvoru: Katastr nedokazuje ani vlastnictví ani držbu (roz. ze dne 9. prosince 1858, sb. »Gl. U.« č. 12.980). Knihy příznávací jakožto listiny jednostranné nečiní důkazu (roz. ze dne 15. července 1863, sb. »G. U.« č. 4779). Průkaz výtahu ze spisu k účelu zdanění zřízeného nestačí ku zjištění skutečné držby (roz. ze dne 9. října 1862, sb. »Gl. U.« č. 6549). Spisy o daních zřízené a popisy sepsané bez přibrání osoby třetí nečiní důkazu (roz. ze dne 22. září 1858 »Gl. U.« č. 8281), (viz Mayerhofer vyd. 1895 str. 539).

Vláda usiluje nyní vzhledem k mnoha stížnostem o revisi katastru pozemkového. Revise ta byla nařizena zák. ze dne 12. července 1896 č. 121 ř. z.

Kauce.

I. Pojem a druhy.

Kauce (jistota, záruka) slouží k tomu, aby jednak chránila před po-